

BIGÀMIA I INQUISICIÓ: EL PROCÉS DE JOACHIM GONZALEZ

LA JURISDICCIO DEL DELICTE.

El Tribunal, des del principi de la seva constitució moderna, va haver de fer front a grups que intentaven restringir les seves capacitats de decisió respecte a delictes com el que ara tractem.

Ja al 1510 a les corts de Montsó, els representants de Catalunya, Aragó i València van intentar limitar la jurisdicció de la Inquisició respecte als temes de bruixeria, blasfèmia i bigàmia, excepte que tinguessin implicacions d'heretgia. Aquesta demanda es va tornar a repetir a la Concòrdia de 1518 i a les corts de 1553, presentant un memorial davant el rei Carles I.

Algunos ynquisidores del dicho sancto Oficio a voz i nombre de Inquisicio an prendido y tienen preso al presente por delictos privados no tocantes en cosa alguna al sancto Oficio (...) que los ynquisidores tomaban parte en negocios seculares, que habian extendido su jurisdicción ilegalmente, persiguiendo casos de sodomía, usura y bigamia... (1)

Però la porta per delimitar la jurisdicció del Tribunal estava tancada; per una banda, el recolzament del rei i dels sectors més poderosos de la societat feia difícil la seva admissió, i, per altra, els mateixos representants catalans que havien deixat una escletxa important per on va entrar la Inquisició, que va ser el tema de l'heretgia, feina principal dels inquisidors en aquests moments.

Per tant, ja a mitjans del segle XVI, el delictes de bigàmia corresponia totalment a la jurisdicció de la Inquisició.

VIDA SOCIAL I BIGÀMIA.

Además, toda función vital de subsistencia, comidas, descansos, todo acontecimiento en la vida de una persona, nacimiento y bautizo, matrimonio y muerte, estaba presidido por el rito religioso, por el signo de la cruz que se trazaba o por la misma cruz empuñada por el clérigo que oficiaba. Las fiestas populares, el arte y la cultura popular misma tenían también, para manifestarse, que acudir a la motivación religiosa. (2)

Com podem veure en la societat del s. XVIII, els valors de la Contrareforma eren presents, i el delictes de bigàmia atemptava directament contra el sagrament del matrimoni, ja que per a l'Església Catòlica era indissoluble i, per tant, la transgressió d'aquest sagrament comportava el càstig immediat.

Cal dir que la bigàmia havia estat condemnada anteriorment i que la repressió del delictes quedava en les mans dels jutges civils i eclesiàstics. Fins i tot avui dia, la bigàmia queda definida com un delictes consistent a contraure un ulterior matrimoni sense haver estat dissolt l'anterior.

Per tant, en la nostra societat, els bígams han estat perseguits com a delinqüents, ja sigui per atemptar contra un ordenament jurídic o religiós.

JOACHIM GONZALEZ: BÍGAM.

El inquisidor fiscal de Barcelona contra Joachim González, alias, Joachim Crespo, alias Jacinto de Lombao y Crespo, (...) natural del lugar de Nuez en el condado de Benabente, residente en la ciudad de Mataró, Principado de Cataluña, de oficio bibandero, de edad de 40 años, por sospechoso de bígamo, originando su defensa i justificando la falta de identidad de su persona con la del nominado Joachim González. (3)

Aquesta és una característica fonamental dels bígams, el canvi de nom, per evitar ésser reconeguts en el seu delictes. El nostre personatge disposava de diferents àlies, per utilitzar-los en el moment més convenient per a ell.

Però la imprudència de Joachim, el va portar a ser denunciat.

El 11 de marzo de 1739, Julián Navarro Tejada, soldado imbálido de la Compañía de Don Arturo del Bao, de 49 años delato ante el comisario de la ciudad de Zamora, a Joachim cuyo apellido dijo ignoraba y con cuyo nombre supuesto se apellidaba este reo, diciendo que por julio del año anterior 1738 yendo de tránsito por la ciudad de Mataró donde vivia dicho Joachim con el oficio de bibandero concurrió a comer a su casa y vio y supo que el referido Joachim estaba casado con Orosia Clariana y que de ella tenia dos hijas (...) que habiéndole encargado al demandante se pasare visitar a don Diego Hernández Luengo, hermano que le dijo ser suyo, preguntando por el referido Hernández Luengo a una panadera, le respondió que no era hermano, sino cuñado, del dicho Joachim, al que estando casado con la hermana del citado Don Diego, la habia dejado por lo que bibia la referida en compañía de dicho Don Diego, su hermano. (...) El denunciante estuvo con Don Diego Hernández de Luengo diciéndole que el mencionado supuesto Joachim, su cuñado, que era este reo, estaba casado en Mataró con el ejercicio de bibandero. Empezó dicho Don Diego a suspirar estremeciéndose y limpiándose los ojos diciendo que era un pícaro el tal su cuñado. De quien había dado el de-

nunciante sus señas personales y las de la casa en que vivía en la ciudad de Mataró, dijo también de haberle visto hacer vida maridable, a dicho Joachim que se aseguraba ser este reo, hasta tres soldaos confirman el ser cierto que este reo, con el nombre de Joachim, y cuyo apellido ignoraban, hacia vida maridable en la ciudad de Mataró con la referida Osoria. (4)

Evidentment, Joachim no només va cridar la mala sort sinó que també va pecar d'ingenu, per pensar que la llunyania del seu poble, Nuez, un petit poble de muntanya de la província de Zamora, li suposava una garantia en el seu intent d'ocultació. I que el denunciant, per ser company de l'exèrcit, callaria la situació de Joachim a Mataró.

He d'aclarir que el *bibandero* era el proveïdor o venedor dels queviures als militars en les seves marxes i campanyes, i això pot explicar que el soldat denunciant anés a menjar a casa de l'acusat.

El 25 de julio de 1703, casó con Doña M. Hernández Luengo, natural de dicha ciudad (Zamora) con Joachim González, natural de Daro, (...) en su declaracion en que dijo no saber si era viuda o casada actualmente, (...) que caso con dicho Joachim Gonzalez, hacia 36 años de oficio platero, que hizo vida con ella por solo 3 años y que despues de ellos se ausento sin que se le hubiera vuelto a ver ni sabido de el otra cosa, que el hbia 26 años, que debia haber muerto sirbiendo al rey y que si bibiese tendria de 54 a 56 años. (5)

Com podem comprovar, el nostre personatge havia creat una bona xarxa de mentides, fins al punt que ni la seva primera dona sabia el seu veritable lloc de naixement ni la seva edat. Degut a tot això, i a les contradiccions en les declaracions dels testimonis, fa que el fiscal de la Inquisició a Valladolid mani una investigació en profunditat al fiscal de la Inquisició de Barcelona, per a poder esbrinar si l'acusat és o no és el marit de la declarant.

Practicadas en consecuencia lo requerido diligentemente por el Tribunal de Barcelona, por no haberle descubierto, en dicha ciudad de Mataró, con el apellido de Joachim González, se mandó a este fiscal que fuera, ya que podría ser que el reo Joachim hubiese tomado diferente nombre y apellido para ocultar el segundo matrimonio y se le buscasse por sus señas (...) habiéndose respondido por el comisario de Mataró que en aquella ciudad había otro Joachim, con oficio de bibandero, a que convenían todas sus señas del titulado Joachim González, el que se apellidada Joachim Crespo en sus tratos, y en las boletas de utensilios Joachim de Lombao, y que estaba tenido por gallego, aunque el decía ser aragonés. A la vista de lo referido y de haber justificado tener partida de matrimonio que el reo contrajo en Mataró, con el supuesto nombre y apellido de Jacinto Crespo, con Orosia Clariana el 17 de septiembre del año 1721, suponiendo la naturaleza en el lugar de Castante en el Reino de Aragón. (6)

El nostre bígam embolica tant la seva identitat, que el propi fiscal de la Inquisició en la seva documentació arriba a confondre el nom de Joaquim i l'anomena Jacinto. Però tot i amb això, amb l'informe del comisari de Mataró, aconseguirà esbrinar la falsedat de la identitat del *bibandero*, si bé aquest, davant del que li venia a sobre, va fer encara un esforç per salvar-se.

El Tribunal de Barcelona (...) la prisión de dicho reo y el embargo de bienes. (...) A la audiencia de oficio determinó decir su nombre y naturaleza, (...) pero no sabía ni sospechaba el motivo de su prisión... (7)

Recibida la causa aprueba que el reo testificó ante terceros ser natural de Nuez, del condado de Benabente (...) que nunca habia sido platero (...) y no consiguieron que este confesase más que la edad (...) lo cual citado por mi fiscal se dió el boto referido. (8)

La documentació no ens diu la pena a la qual va ésser castigat, només que li van embargar els béns, cosa normal en aquest tipus de delicte, i que va ingressar a la presó.

CONCLUSIONS.

En conclusió podem dir que el nostre bígam, Joaquim González, encaixa dintre del prototipus del bígam de l'època, casat en un primer matrimoni, lluny de la nostra ciutat, deixa la seva primera muller, ingressant en l'exèrcit del rei com a proveïdor. Va voltant per totes les terres al costat de les tropes, i segons les seves necessitats del moment va canviant de nom i de lloc de naixença, i tot amb la seguretat de no ser descobert.

El que sobta és que una persona que havia trametut una sèrie de mentides tan ben escollides, caigués en l'error infantil de fer un encàrrec que podria posar, i va posar, com es pot comprovar, tota la seva mentida al descobert, com és demanar al soldat invàlid que fes una visita al seu primer cunyat. La documentació no deixa clar aquest punt important.

D'altra banda podem comprovar el funcionament i la relació entre les diferents audiències del tribunal de la Inquisició i com la xarxa inquisitorial, mitjançant els comissaris, ha aconseguit agafar el delinqüent.

Si ens preguntem què feia el bígam a la nostra ciutat, podem avançar que per una part no estava encara lluny la guerra del 1714 i la presència de militars no era gens extraordinària, i que l'aparell econòmic anava millorant donant bones possibilitats de negoci.

Respecte al càstig imposat, la documentació només ens dona la primera part, l'ingrés a la presó i la confiscació de béns. Però la pena imposada en altres casos pel Tribunal era molt més dura, ja que normalment la gravetat del delictes donava la presó d'un a cinc anys, els assots, el desterrament, la reconciliació, que consistia en el retorn del pecador al si de l'Església després d'haver pagat la seva culpa. I la més dura que eren els assots i la condemna a galeres.

Antoni Llamas i Mantero

NOTES.

- 1.- KAMEN, Henry. *La Inquisición Española*. Editorial Crítica, Barcelona 1988, p. 85.
- 2.- ANES, Gonzalo. *El Antiguo Régimen: Los Borbones*. Alianza Universidad, Madrid 1981. Col. Historia de España Alfaguara. Vol. IV, p. 81.
- 3.- AHN. Inquisición. Leg. 3724, núm. 138.
- 4.- *Ídem*.
- 5.- *Ídem*.
- 6.- *Ídem*.
- 7.- *Ídem*.
- 8.- *Ídem*.